

YOLSUZLUĞUN TARİHİ

Carl J. FRIEDRICH*

Çev: Ahmet Burçin YERELİ**

“Yolsuzluk kavramını incelemek için, bu kavramın İngilizce ve diğer dillerdeki gelişimini ve bu süreç içinde aldığı farklı anlam ve çağrışımları göz önünde bulundurmak zorundayız. Böylece konunun özü kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Yolsuzluk, belli bir çevrede, örneğin politik bir çevrede gerçekten yaygın olan veya yaygın olduğuna inanılan bir takım normlardan kaynaklanan bir tür davranış kalıbıdır. Aynı zamanda, kamu harcamalarından elde edilen bazı özel kazançlar da bu kavram içine dahil edilebilir. Ancak bu husus ister kabul edilsin, ister edilmesin, gerçek olan şudur ki kamu harcamaları ile bazı kişilere belli özel kazançlar temin etmek mümkündür. Bu özel kazançlar değişik şekillerde olabileceği gibi, genellikle parasal niteliktedir. Söz konusu kazançlar ile belli bir kişi değil, daha çok bir aile veya bir grup kazançlı hale gelmektedir. Belli yetkilerle donatılmış bir devlet memuruna, ileriye dönük bazı işlerin halledilebilmesi için önceden para veya benzeri mükafatlar vererek, bazı uygulamaları kendi lehine çevirtmek ve bunun sonucunda devleti zarara uğratmak da yolsuzluk olarak kabul edilmektedir. Bize göre yolsuzluk kavramı özel çıkarların; özel tercihlerin veya prestijlerin ya da belli bir grup veya sınıfın çıkarları doğrultusunda kamu gücünün kullanılması ile birlikte, istenilmeyen zararlara yol açacak şekilde yüksek ahlaki değerlerden ve yasalardan kaçınmak için başvurulacak bütün yollardır. Ancak yolsuzluk süreci içinde bu sürece katılanlar kazanç elde etmesine rağmen bu sürecin dışında kalanların hepsi sürekli kaybetmektedir.

Yolsuzluğun bu türü, Meritokrasi¹ nin teşvik edilmesi ile birlikte ortaya çıkan ve günümüzün modern bürokrasilerindeki yönetim hizmetleri ile yakından ilişkisi olan spesifik bir türdür. Lord Acton’ un ünlü «Her türlü güç yozlaşmaya eğilimlidir ve mutlak güç mutlak yozlaşmaya yol açar.» deyişiyle ifade ettiği gibi politik yolsuzlukların alanı çok geniştir. Spesifik anlamda yolsuzluk, Lord Acton’ un da üzerinde durduğu gibi daha çok ahlak bozukluğundan kaynaklanmaktadır. Buna göre insanlar hangi tür hareket ve davranışların doğru olduğundan çok hangi tür hareket ve davranışlarla daha çabuk köşe dönülebileceği hususuna kafa yormaktadırlar. Bürokratik yetkiler konusundaki bu ifadelerin dini bir kökeni vardır. Bu köken Batı Dünyası ve Hristiyanlık ile yakından ilişkilidir. Çok geniş, fakat kesin olmayan bir şekilde yolsuzlukların fonksiyonel olarak tanımlanması

* Carl J. Friedrich, “Corruption in Historical Perspective”, in: The Pathology of Politics, (Chapter 8), New York, Harper Row - 1972, s. 127-141.

** D.E.Ü.İ.B.F. Maliye Bölümü Araştırma Görevlisi.

¹ Meritokrasi: Başarıya Göre Terfi Sistemi.

mümkün değildir. Bu tür bir yolsuzluk politiklikten ahlaki bozukluğa yönelme şeklinde olup aynı zamanda fonksiyonel olmadığına inanılan her türlü hareketi de içeren genel bir kategoridir. Yani ahlaki yozlaşmadır.

Acton; ünlü açıklamalarında ahlaki değerler ve yetki paradoksuna da değinmektedir. Sistematik olarak yolsuzluk, ekonomik baskı olarak da bilinen bir baskı türüdür. Sadece seçmenlerin oyunun satın alınması değil, aynı zamanda her ne adla olursa olsun dolaylı olarak verilen her türlü rüşvet bu sürecin bir aracıdır. Burada karşımıza yolsuzluğun düzeyi ile ilgili bir soru çıkar. Yolsuzluklar her devlet biçiminde o devlete özgü olarak ortaya çıkmıştır. Şeklen birbirine benzeyen İngiltere, İsviçre ve A.B.D. gibi ülkelerde yapılan yolsuzluklar birbirinden oldukça farklıdır. Burada, yetkiler dağıtılırken oybirliği ilkesine ne kadar riayet edildiği ile yolsuzlukların kapsamı arasında bir ters ilişki kuralının bulunduğu iddia edilebilir. Yozlaşma fonksiyonel olduğunda, kötüye kullanma veya baskı yapma yetkisi ile doğru orantılıdır. Ancak bu yetki belli bir konsensusa dayanmasa bile, dayanıyor gibi gösterildiğinde karışıklıklar ortaya çıkmaktadır; veya bu yetki Anglo-Saksonlar veya Beyaz Protestanlar için bir konsensusa dayandırılırken, göçmenler veya siyahlar için böyle bir konsensus söz konusu değildir. Bu gibi durumlarda oybirliği ilkesi gizletilmekte ve yolsuzluklar artmaktadır. Konsensusa dayalı olduğuna inanılan bir yetkinin her zaman baskıya dönüşmesi tehlikesi vardır. Tammany Hall bu konunun ilginç bir örneğidir. Willie Stark'ın "All The King's Men" adlı eserinde söz ettiği gibi "rüşvet, hangi çatalı kullanacağını bilmeyen bir kişi tarafından verildiğinde rüşvettir". Demokrasinin eleştirilmesi ve bu eleştirilerin artış göstermesi de demokrasinin bir gereğidir. Ancak tarihi gelişmeler böyle bir sonucun akla uygun olmadığını göstermiştir. İngiltere, Prusya ve Rusya'nın monarşi ile idare edildiği devirlerde dahi yolsuzluklara her yerde rastlanmaktaydı. Ancak gerçek şudur ki, açık toplumlarda kamunun dikkati yolsuzluklar üzerinde bağımsız bir baskı organı görevi görüyor iken, otokratik rejimlerde yolsuzluklar gizli kalmaktadır. Totaliter diktatörlüklerdeki yaygın yolsuzluklar, faşist ve nasyonal sosyalist rejimlerin mevcut tarihi belgelerinden de izleneceği üzere gayet aşikardır. Sovyetler Birliği'nde de apaçık yolsuzluklar yaşanmış ve yaşanmaktadır. Konuyu örnekleyebilmek açısından Hitler'in generali mareşal Hermann Goering'in 12 Kasım 1938'de bir toplantı da yolsuzluklarla ilgili olarak söylediklerine kulak verelim: "Çok kötü şeylere tanık oldum. Bölge Valiliklerindeki yöneticiler yarım milyon marka kadar rüşvet alıyor. Oradaki beyler bunu bilmiyor mu? (Herkes bunu kabul eder bir şekilde susuyor) Bunlar imkansızdır. Ben acımadan ve hiç tereddüt etmeden bu işin üzerine gideceğim." Troçki de, Sovyetler Birliği'nin tamamen bürokratize edilmesinin yolsuzlukları artırdığını söylemiştir. Bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Totaliter rejimlerdeki yolsuzluklar çok çeşitlidir. İdeolojiler, politik sistemlerin dayandığı inanç sistemlerinin bozulması şeklindeki yolsuzluklara karşı mücadele vermektedirler. Bu tür yolsuzluklar, yasa hükümlerinin yanlış yorumlanarak başka alanlara çekilmesi şeklindedir. Yasanın anlamını bir şekilde değiştirerek ve yanlış yorumlayarak, kanunun ruhuna aykırı sonuçlar elde edebilmek için

açık kapılar yakalanmaya çalışılır; en sonunda bu yanlış yorumlamalar kanunun ruhu haline gelir. Geçmişte filozofların üzerinde durduğu “ahlaki yolsuzluk”ların da bu şekilde ortaya çıktığına şüphe yoktur. Aristoteles, Machiavelli ve Plato kendi çalışmalarında demokrasi, oligarşi ve istibdat rejimlerindeki yozlaşmış anayasaların, kanun koyucu lehine yasa koyan ve onun çıkarlarına çalışarak halka baskı yaptığından söz etmişlerdir. Bu anayasalar sömürücü ve yozlaşmış anayasalardır. Aristo, Plato’ nun fikirlerinden etkilenmiş ancak o, mutluluğun bile kanunlarla belirlenmesi gereği üzerinde durmuştur. Buna göre, en genel anlamıyla mutluluk, günümüzdeki kamuşal veya genel çıkar ile yakından ilişkilidir. Yolsuzluk konusundaki bu fikirler uygulamada fonksiyonel olmayan yolsuzluklar olarak tanımlanmaktadır. Yolsuzluklar monarşi, aristokrasi ve devlet yönetim biçimi ile ilgili politik tercihler açısından son derece zararlı olmaktadır.

Klasik yolsuzluk kavramı günümüze kadar gelmiş olup Machiavelli, Montesquieu ve Rousseau’ nun politik düşüncesinin temelini oluşturmuştur. Machiavelli’ ye göre yolsuzluk vatandaşların dürüstlüklerine zarar veren bir süreçtir. Çünkü bir çok kişi büyük bir önder tarafından etkilenmedikçe zayıftır ve iyi vatandaşlık faziletlerinden yoksundur. Bu ortamda yolsuzluklar tehdit edici bir hal alır. Eğer toplumda fazilet de kalmaz ise, kendi faziletiyle toplumu derinden etkileyecek bir lider ortaya çıkmalıdır. Böyle olursa dünyanın rüşvet yiyen, yolsuzluk yapan kişileri bugünün en vatanperver, milleti için en çok çalışan kişileri haline geleceklerdir. Ancak burada sözü edilen lider Sezar gibi olmamalıdır. Machiavelli Roma imparatorluğunu son derece sert bir şekilde eleştirmektedir. Sezar’ ı Roma tarihinin en kötü karakteri olarak tanımlar. Çünkü Sezar Roma anayasasını geliştirmek yerine ona zarar vermiş ve iyice yozlaştırmıştır. XX. yüzyılda da benzer bir şekilde Hitler bütün yetkileri üzerine alarak, Almanya’ yı yeniden imar ederek yardımsever bir kahraman olmak yerine, Alman inanç ve değerlerine en büyük darbeyi kendi indirmiştir.

Machiavellist olarak bilinen Francis Bacon, Machiavelli’ nin etkilerini ortaya koymuştur. Ancak kendisi bir yolsuzluğa karışmış ve bütün ününü bu şekilde kaybetmiştir. Kendisi Yüksek Şansöyle iken, belli partiler adına mahkeme öncesinde rüşvet almıştır. Konunun karmaşıklığı ve bizim amacımıza katkısı üzerinde biraz düşünmek gerekir. Kendi davasında Bacon, o ve arkadaşlarının hiç bir şey yapmadıklarını savunmuştur. Bu savunma günümüzde de üzerinde durulması gereken bir savunmadır. Kendisi yakalanıp tutuklanan şanssızlardandır. Fonksiyonel açıdan olay farklılık arz etmektedir. Bacon yolsuzluğu olayı ulaştığı noktayı göstermesi açısından çok önemlidir. Rejimin haksızlıklarını azaltacak amaçların sınırı aşılmış ve tepkilere yol açmıştır. Bu açıdan Bacon olayı Profumo skandalı ile yakından ilgilidir.

Roma Cumhuriyetinde yolsuzluklarla ilgili mahkemeler bulunmaktaydı. Cicero gibi kendini göreve adanmış kişiler, özellikle taşra yönetimlerinin yolsuzlukları başta olmak üzere, her türlü yolsuzlukları ortaya çıkarmayı ve yargılamayı kendileri için önemli bir vazife saymışlardır. Ancak bu çabalarda çok geç kalınmış ve Roma Cumhuriyetinde halkın ahlak düzeyi son derece bozulmuş ve ahlaki de-

ğerler büyük ölçüde ayaklar altına alınmıştır. Yolsuzluklar son derece doğal davranışlar haline gelmiş ve kendi atalarının ahlaka bağlılığının yerini almıştır. Roma'nın bu devri, Montesquieu' nun teorisindeki ilk örnektir. Soyluların yönetimde söz sahibi olduğu bir monarşiye veya aristokrasiye inanan bu asilzade "Grandeur de Romains et de leur Decadence" adlı eserinde Roma imparatorluğundaki yozlaşmalar üzerinde durmuştur. Romalıların fazileti onlara diğer Akdeniz rejimleri üzerinde zaferler kazanarak egemenlik kurmalarında yardımcı olmuş, ancak yerden göğe doğru genişleyen toprakları ahlaki yapılarını bozmuş ve sonuç olarak onlara imparatorluk kazandıran anayasal düzenleri bozulmuştur. Bugün ediş içindeki bazı kişilerin Amerika' nın da başına aynı şeyin gelip gelmeyeceğini tartıştıklarını görüyoruz. Montesquieu, iyi bir politik sistem veya düzenin despot bir monarşiye çevrilmesi gibi fonksiyonel olmayan bir sürecin tekrar yozlaşmaya yol açacağını ifade etmektedir.

Yozlaşma kavramının sınırları Rousseau tarafından çizilmeye çalışılmıştır. Rousseau, politik ve sosyal yaşam tarafından sömürülen insan konusu üzerinde durmuş ve bu düşünce XIX. yüzyıldaki Godwin ve Bakunin adlı anarşistler tarafından etraflıca incelenmiştir. Politik sistemin zarar görmesi kişilerin sömürülmesi demek değildir. Aksine kişilere zarar veren ve onları sömüren politik sistemin kendisidir. Rousseau kendi devrinde yolsuzluk olarak kabul ettiği olaylarla sonuna kadar mücadele etmiştir. Kendini, toplumu ikaz etmekle görevli biri olarak gören Rousseau halka yapılabilecek en iyi rehberliğin onların düşüncelerini yolsuzluktan uzak tutmak olarak görmüştür. Yolsuzluğa karşı Sparta' daki gibi düşüncelerin yönlendirilerek mücadele edileceğine inanmıştır. "Artistler, bilimadamları ve edebiyatçılar kendi dostlarını sömürmelerine neden olan sosyal şartları belirleyen ve bu şartların kurbanı olan kişilerdir... İnsanlar prensleri kendilerine eziyet ettiği zaman daha çok alkışlarlar." Kısaca; Rousseau ahlaki yozlaşmaya yol açan politik yozlaşma ile dolaylı olarak ilgilenmiş ancak daha çok ahlaki yozlaşma üzerinde durmuştur. Rousseau politik yozlaşmaya yetki mücadelesinin doğal bir sonucu olarak bakmış ve Acton' un görüşlerini benimsemiştir. Rousseau' ya göre eşitlik doğaldır ve adil ve dürüst olan yasalar sayesinde, yetkilerini artırarak insanları sömürmek isteyen kişilere karşı bu eşitliğin devamı sağlanmaktadır.

Eşitlik ile ilgili çalışmalardan önceki dönemde doğal eşitlik belki hiç yoktu. Rousseau' nun görüşleri, modern ve spesifik anlamda yolsuzluğun tarifine yardımcı olmuştur. Yetkilerin kötüye kullanılması tam anlamıyla yolsuzluktur. Daha önce de sözü edildiği gibi yolsuzluklar monarşik yönetimlerde daha fazladır. Aslında bir politik sistem haline gelmiş bulunan Walpole sistemi en göze çarpan yolsuzluk örneğidir. İlk olarak Walpole tarafından geliştirilen bu sistemde Mecliste partilerin sandalye sayısını belirleyen aldıkları oy çokluğu olmuştur. Bu sistemin muhaliflerinden Prof. Namier sistemi derinlemesine incelemiştir. Bütün partiler özellikle Walpole ve Pelham dönemlerindeki Whig Partisi* parlamentoda daha

* Whig Party: İngiltere' de de aynı adı taşıyan ve monarşi otoritesiyle Anglikanizmin ayrıcalıklarına karşı parlamentonun ve Protestan mezheplerinin haklarını savunan parti.

kolay hareket edebilecek ve daha kolay yasa çıkarabilecek bir çoğunluğun peşine düşmüşlerdir. Walpole, kendisi ve kabinesi için parlamenter bir çoğunluğun sağlanabilmesi amacıyla mücadele etmiştir. Wraxall'ın "Anılar" adlı eserinden bize aktardığına göre Pelham yönetimindeki kabine yasama döneminin sonunda kendi partizanlarına verdikleri hizmete göre 500 pounddan 800 pounda kadar ödeme yapmıştır. Bu ödemeler Maliye Bakanlığınca yapılmış olup bakanlık kayıtlarında mevcuttur. Çeşitli incelemeler göstermektedir ki, Whig partisindekiler imtiyazlı ticaret şirketlerine, parlamento üyelerine ve seçmenlere yaptıkları doğrudan ödemeler ile ilginç bir yönetim sergilemişlerdir. Bütün bu olaylar yeterince bilinmekte olup Amerikalıların isyanında önemli bir etken olmuştur. Eğer halk yeterince bilgilendirilmiş olsa idi Özgürlük Deklarasyonu için Kral George yerine bu tür yolsuzlukların üzerine yürünecekti. Walpole bir keresinde, kendisi ve Townsend'in, kralın emaneti olan bir firmayı bir şehrin yönetimi için tayin ettiğinden bahsetmektedir.

Bolingbrok ve arkadaşlarının, mevcut sistemin eski anayasayı yozlaştırdığına yönelik çalışmaları oldukça ses getirmiştir. Bu çalışmalar fazla fonksiyonel olmamakla birlikte modası geçmeye başlayan bir sistemi tercih edilebilir bir hale getirmeye yardımcı olmuştur. İktisatçılara göre devlet memurlarının sunduğu hizmetler tekelci bir denetim sisteminin yerini almıştır. Bir kamu hizmeti için devlet memuruna hazineden yapılan bir ödemenin dışında başka herhangi bir çıkar sağlanmamalıdır. Almanya'da özel şahıslar ve gruplar açısından rüşvet vermek veya vermeye teşebbüs etmek suç sayılmış olup çok ağır bir biçimde cezalandırılmaktadır. Rüşvet suçu vatana ihanet veya kamu kurumlarına saldırıda bulunma suçları ile birlikte en tehlikeli suçlar arasındadır. Aynı ceza sistemi İsviçre, Belçika, Hollanda ve İskandinav ülkelerinde de mevcuttur. Bu modern ekonomilerdeki rasyonalize olmuş bürokrasinin mantıki bir sonucudur.

Yolsuzluk olayı, küresel bir dejenerasyon olmaktan çok politik patolojinin bir türüdür. Bir tür yasaklara karşı gelme faaliyeti ya da bir davranış kalıbı olarak da tanımlanabilir. Teftiş kurulları şeklindeki denetçi kurumlar, kamu fonlarından yapılan harcamaları denetlemek üzere pek çok gelişmiş ülkede mevcut bulunmaktadır. Aynı zamanda resmi hizmetler dışında iş yapmayı önlemek açısından sivil hizmet komisyonları da kurulmuştur. Mutlakiyetçilik ile birlikte bazı kamusal makamların alınıp satılması oldukça genel bir olaydır. Ancak burada kralların yasalara uymaması nedeniyle yolsuzluklara yol açtıklarından söz etmek biraz yersiz olacaktır. Bu tür makam satışları kralın veya kendi konseyinin kararına göre düzenlenmekte ve kamu gelirlerini artırmakta idi. Buradan hareketle bu makamların satışı "yolsuzluğun denetlenmesi" olarak düşünülebilir. Çünkü, kralın kişisel zevklerinden çok bu makamların satışı kamu refahını artırmaya yaramıştır. Montesquieu ve Bentham gibi reformcu yazarlar, hizmetlerin artacağı ve gelişeceği düşüncesiyle makam alış verişini savunmuşlardır. Bentham'ın en dikkate değer yönü, İngiltere'de kamu dairelerinde rüşvete son veren faydacı yaklaşımlardaki reformları olmuştur. İngiltere'yi yolsuzluk batağından kurtaran süreç, kamu hizmetlerinde dürüstlüğün tesis edilerek geri kalmış yörelerin kalkındırılması ile

gerçekleştirilmiştir. Buna göre patolojik fenomenler gidişatı daha da kötüleştirmek için gerekli olmadığı gibi düzenleyici de olabilmektedirler. XIX. yüzyılın ikinci yarısında, normal bir davranış olarak kuballenilen yolsuzluklar gidrek İngilizlerin çoğunluğu tarafından ayıplanan bir olay haline gelmiştir. Aynı dönemde Prusya, Bavyera ve Fransa' da da benzeri reformlar başarıyla uygulanmış ve bürokrasi gerektiği gibi eğitilerek, kamu hizmetlerinde sorumluluk anlayışı geliştirilmiştir. Ancak burada, yolsuzluk kavramına bağlı olarak bürokrasi sorununu ve onun gelişimini araştırmak mümkün değildir. Sosyalist hareket ve Marksizm, amaçladıkları sosyal ve politik düzende ortaya çıkabilecek yolsuzlukları göz önüne almadan kendi devrimci düşüncelerini geliştirmişlerdir. Son yıllarda Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler kendi içlerindeki yolsuzlukların arttığını ve bununla mücadelede başarılı olunamadığını kabul etmek zorundadırlar. Çarlık dönemindeki bürokratik yozlaşmalar, özellikle yüzyılın sonlarına doğru oldukça kötü bir hal almıştır. Batı' da burjuva toplumunun ulaştığı düzeyi yakalayabilmek amacıyla, dürüst bir kamu yönetiminin kurulmasına çalışılmıştır. Bu bağlamda, söz konusu rejimlerde bir başka aşamaya geçildiğinde yolsuzluk kavramı da değişmektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi sosyalist ülkelerde ideolojik yolsuzluklardan önce daha pek çok yolsuzluk şekli bulunmaktadır. Sosyalist ideolojinin uygulamaya çalıştığı tam bürokratikleşme bu rejimlerdeki yolsuzluk sorununun merkezidir. Her bir yolsuzluk şeklinde güvenin kötüye kullanılması hadisesine rastlamak mümkündür. Bu nedenle yolsuzluk ve vatana ihanet eylemleri birbirleri ile sıkı bir ilişki içindedir.

Yukanda sözü geçen tartışmalar yolsuzluk kavramının devlet ile olan ilişkisinin anlaşılmasına yardımcı olmuştur. Burada, oldukça farklı kültürlere sahip ülkelerdeki batıcı politikaların meydana getirdiği alışılmamış sonuçlar üzerinde fazla durulmamıştır. Kolonicilik dönemlerinde de akrabalarının, yakınlarının ve diğer grupların çıkarları ile birlikte kendi kişisel çıkarları için sahip oldukları mevkileri kötüye kullanan kamu memurlarını gören ve topluma batı standartlarında bir kamu yönetimi getirmeye çalışan kamu yöneticileri de benzer sorunlarla uzunca bir dönem mücadele etmişlerdir. Dış yardım kuruluşlarında çalışan yöneticiler de, yardım yapılan ülkelerdeki bazı yöneticilerin yapılan yardımları arzularna ekonomik kalkınma amacıyla kullanmak yerine kendi ceplerine indirdiklerinin farkına varmışlardır. Ancak her ülkedeki kamu hizmetlerinde biraz yolsuzluk yapıldığını kabul etmek küçük bir teselliden öteye gidememektedir. Politik patoloji ile ilgili araştırmalarımız çerçevesinde yaşamsal bir farklılığa yol açan yolsuzlukların ne kadar olduğu incelenmeye çalışılmıştır. Bazı durumlarda yolsuzluklar o kadar yaygın bir hale gelmiştir ki, ekonomik büyüme ve kalkınma önündeki en önemli engeli oluşturmaktadır. Buradan hareketle, yerel kültürlerle ilgili olarak antropolojik izafiyecilikten yola çıkan bazı hoşgörülü ifadelerle rağmen, kültürel yozlaşmalar ve yolsuzluklarla mücadele etmenin gerekliliği pratik olarak kanıtlanmış bulunmaktadır. Ancak bunu gerçekleştirmek, söylemekten daha zordur. Dürüstlük ile ilgili standartları kim koyacaktır ? Modern teknolojinin rasyonel gereklerinden kaynaklanan, evrensel bir standart mevcut mudur ? Eğer mevcut ise bu standardın dayanağı nedir ?

Yaygınlaşan yolsuzluklar şu gibi tehlikelere yol açmaktadır: (1) Etkinsizlik, (2) devlete güvensizlik, (3) kamu kaynaklarının israfı, (4) yabancı sermayenin ve yatırımcının cesaretinin kırılması ve (5) politik istikrarsızlık. Kalkınmış ülkelerdeki çalışmalar ile yolsuzluğun yol açtığı tehlikeler üzerindeki tartışmalar birbirini etkiler niteliktedir. Bu tehlikelerden kaçınılması, feodalite döneminin ardından ortaya çıkan Avrupa toplumlarında olduğu gibi yolsuzlukların kökü kazınacaktır. Eğer bir kamu çalışanı bir derebeyi gibi kendi özel çıkarlarını ön plana alarak, kendi başına buyruk hareket ederek, bulunduğu makamı kendi mülkü gibi kullanıyorsa yolsuzluk yapmaktadır. Bunun için Batı menşeli bir katı standart uygulamaya gerek yoktur. Bir memrun kendisine verilen takdir yetkisini para veya başka tür ödüller karşılığında belli kişi veya grupların çıkarları doğrultusunda kullanması halinin yolsuzluk olduğu ise yaygın bir kanıdır. Bu yolsuzlukların hemen hemen hepsi yasaklanmış ve ceza kapsamına alınmıştır. Bazı sabırsız araştırmacılar yolsuzluk olarak bilinen davranışlar üzerinde çalışmayı daha fonksiyonel bulmaktadırlar. İşte böyle bir araştırmacı şunları söylemektedir: “Hızlı bir ekonomik kalkınmayı gerçekleştirebilmek için Batı Afrika ülkelerinin sürekli yardım talepleri bu ülkelerde her geçen gün daha da artan yolsuzluklarla bağdaşmamaktadır...”. Frankly’ e göre: “Tahrip edici etkileri olmasına rağmen yolsuzluklar yıkıcı ve devrimci bir fenomen değildir. Yumuşutacı etkileri ile birlikte sürtüşmeleri azaltmaktadır. Daha yüksek düzeylerde ise refahı elinde bulunduranlar ile yetkiyi elinde bulunduranlar arasında bir köprü görevi görerek birbirlerinin asimilasyonuna yardımcı olmaktadır”. Bir başkasına göre de “Bir çok kültürde yolsuzluklar modernizasyonun en şiddetli safhasındaki yaygın faaliyetler olarak göze çarparlar.” Yeni bir takım kavramların asi bir topluma hızla empoze edildiği, her geçen gün yeni kanunların çıkarıldığı ve bir sınıfın başka bir sınıf üzerinde egemen hale geldiği, hızlı sosyal ve politik değişim koşulları altında yolsuzluklar oldukça fonksiyonel bir hal alırlar ve değişimi hızlandırırlar. Aslında Britanya, Prusya ve herhangi başka bir yerde olduğu gibi antik Roma ve Çin’ de de yetki ve otoriteyi para ile kendileri için satın alan zenginler politik sistemin değişmez bir parçası olmuşlardır. Yerel koşullar oldukça değişkendir ve belli bir yolsuzluk şekli, politik anlayışa bağlı olarak geleneksel bir hale gelebilir. Böyle durumda, yerleşmiş geleneklere karşı çıkmak ise politik bir intihar olacaktır. İsa’ nın, tüccarları Kilise’ den atması, alışılmış bir hale gelen yolsuzluklara karşı kızgınlık duyan bir ahlık reformcusunun tipik bir davranışdır. Roma’ lı hakim, halka tercihlerini sorduğunda, bu tüccarların İsa’ nın çarmıha gerilmesi yönünde bas bas bağırdıklarını düşünmek hiç de o kadar zor değildir. Ya da tüccarlara ticaret izni veren ve bir yolsuzluk düşmanına kızan toplumu ve kendilerini kurtarmaya hevesli olan papazların bu sonuçtan yakındığına inanmak oldukça güçtür. Hristiyan Batı dünyasında yapılabilecek bu tip bir inceleme Batı’ daki inatçı yolsuzluk karşıtı mantığın hayata geçirilmesine yardımcı olacaktır. Luther’ in reformları da bu açıdan bir paralellik arz etmektedir. O dönemde, Kilise’ deki yolsuzluklar herkesçe bilinen bir hal almıştı. Erasmus gibi ateşli bir reform yanlısı, Luther’ in oldukça sivilleştirilmiş grubunda yer almakta hiç tereddüt etmemiştir.

Politika öğrencileri ile filozoflar açısından, yolsuzluk teorisinde yolsuzlukların önlenmesine yönelik oldukça fazla öneri mevcuttur. Bu öneri ve nasihatların ötesinde bu teoriler, mücadele edilen yolsuzluk türüne göre farklılık arz etmektedir. Machiavelli'nin ilgi alanına giren küresel yozlaşmalar onun kendisini, toplumu yolsuzluklardan kurtaracak üstün ahlaka ve fazilete sahip, kahramanvari bir lider olarak görmesine yol açmıştır. İşin ilginç yanı, günümüzdeki kısmi yolsuzluklarla mücadele eden parti programlarında da aynı ruhu görmek mümkündür. Her derde çare olaraak ortaya atılan bu tür politik öneriler ütöpik olmaktan ileriye gidememiştir. Devletin ahlak standartlarının toplum tarafından en genel haliyle kabul edilmesi en önemli husustur. Bazı çalışmalar "dürüst" ve "dürüst olmayan" rüşvet ayırımında eski Tammany fikirlerini andırır niteliktedir. Buna göre, toplum tarafından kabul edilebilir ve geleneklerin bir parçası haline gelir ise rüşvet dürüsttür. Fakat bu ayırım oldukça belirsizdir. Hindistan gibi gelişmekte olan bazı ülkelerde, Kamu Çalışanlarının Yönetim Hukuku ve Bakanların Yönetim Hukuku gibi yönetim kanunlarına devletin ahlakı ilave edilmiştir. Ancak, bu ahlaki öğütler gruplandırılmış ve halkın şikayetlerine dayalı ombudsman sistemi, hesap prosedürleri, idare mahkemeleri ve idari denetim ile meritokrasi gibi uygulamalar yardımıyla yolsuzlukları azaltan bir sistem geliştirilmiştir. Ancak bu uygulamalar çeşitli yorumlara açıktır. Çünkü bu uygulamalar vasıtasıyla yolsuzluklar azaltılırken, yine aynı uygulamalar yüzünden yolsuzlukların patolojik olması önlenmiş, sertlik yanlısı ve prutanizmi* savunan teknokrat ve askerlerin içinde yer aldığı askeri bir diktatörlük şeklinde radikal çözümlere ihtiyaç duyulmuştur. Bu husus ideolojik açıdan da desteklenebilir. Konunun diğer yönü ise kamu çalışanlarına ek gelirlere ihtiyaç duymayacak bir ücret düzeyi sağlamaktır. Batı'da üzerinde en çok durulan ve tartışılan konu budur.

Yetki kullanılan her yerde ve zaman diliminde yolsuzluklar mevcut olmuştur. Yolsuzluk ihanet ve şiddet ile yakın bir ilişki içindedir. Bu patolojiler karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedirler. Herhangi bir genel sonuca varmadan önce, günümüzdeki düzenbaz politik süreci yozlaştıran bazı yolsuzluk örneklerini analiz etmek daha yapıcı olacaktır.

* Puritencilik : İngiltere'de kraliçe Elizabeth döneminde yapılan reformları yeterli bulmayan ve ibadette sadelik yanlısı olanlara verilen ad.